

ASGP
AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU

AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU (IV)
TÜRK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNDE YENİ SOSYAL SİGORTA KOLLARI:
BAKIM SİGORTASI İLE AİLE ÖDENEKLERİ
27-28 Haziran 2025 Ankara

Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Sigortası Uygulamaları

Öğr. Gör. Dr. Duygu AÇIK

Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Sigortası Uygulamaları

- **Aile Ödenekleri Sigortası**
- **Aile Ödenekleri Uygulaması Olan Ülke Sınıflandırmaları**
 - Farklı Refah Devleti Ülkelerine göre Ülke Sınıflandırmaları
 - Primli Ve Primsiz Rejimlere göre Ülke Sınıflandırmaları
- **Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Uygulamalarına İlişkin Veriler**
 - Almanya
 - Amerika Birleşik Devletleri
 - İsveç
 - İngiltere
 - Türkiye

➤ Aile Ödenekleri Sigortası

- Aile gelirin yetersizliği ile ilgili bir sosyal koruma uygulamasıdır.
- Temel amacı, çocukların bakımı ve eğitimi için ailenin katlandığı ilave maliyetin karşılanmasıdır.
- Aile gelirini yetersiz kılan faktör çocuk sahibi olma ve çocuk sayısı ile ilgilidir.
- Ailenin geliri, aile bireylerinin sayısına bağlı olarak sosyal güvenlik sistemlerinin belirlediği bir standartta geçim sağlamada yetersizdir.
- Aile ödenekleri sigortası gelir yetersizliği ve yoksulluğun kaynağı olan çocuğu özne olarak aileye doğrudan veya dolaylı yoldan gelir transferi sağlama amacına hizmet eder.

➤ Aile Ödenekleri Uygulaması Olan Ülke Sınıflandırmaları

▪ Farklı Refah Devleti Ülkelerine Göre Ülke Sınıflandırmaları

Muhafazakâr Refah Modeli Ülkeleri:

- Sosyal haklar açısından bir **geleneksellik** hakimdir.
- Temelde **liberalizm** karşıtıdır. Bu sebeple piyasaya önem verilmez.
- Muhafazakâr refah modelinde **devlet başroldedir**.
- Sosyal haklar ve hak temellerinin **finansmanı katkıya dayalı** olup, kurumsallaşmış ve sorumluluk alan bir devlet anlayışı bulunur.
- Kamunun yanı sıra **yarı kamusal alanların da desteğiyle** refah hizmetleri üretimi sağlanmaktadır.
- Model **çalışma durumu gözetmeksizin** sosyal güvenlik uygulamasını **tüm bireyler için** sağlama sorumluluğundadır.
- **Almanya, Fransa, İtalya**

ALMANYA;

- Almanya'nın aile sigortasının **çocuk yardımı ya da çocuk parası** odaklı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca analık yardımı bulunmaktadır.
- Kapsam bakımından **çalışmaya bağlı olmaksızın ve değişen oranlarda ülke sınırları içerisinde ayırt etmeksizin tüm çocuklar** için gelir testi uygulanır.
- Kapsama dâhil olanlar, en az bir çocuğu olan ebeveynler, torunları ile birlikte yaşayan büyükanne ve büyükbabalar, vesayetinde en az bir çocuk bulunan vasiler ile yetim ve öksüz çocuklardır. Ayrıca **belirli koşullar altında yurt dışında yaşayan Alman vatandaşları** kapsama dâhil edilmektedir.
- Aile sigortasının **Almanya'da finans kaynağı devlettir**.

➤ Aile Ödenekleri Uygulaması Olan Ülke Sınıflandırmaları

▪ Farklı Refah Devleti Ülkelerine Göre Ülke Sınıflandırmaları

Liberal Refah Modeli Ülkeleri:

- Sosyal haklar anlayışı **sadece ihtiyaç** temelindedir.
- **Sağlık hizmeti hariç** olmak üzere diğer refah imkânlarından yararlanmanın **muhtaçlık ölçütüyle** mümkün olduğu görülmektedir.
- Bu modelde **şekillendirici piyasadır**.
- Devletin bireylere sunduğu **imkânlar** son derece **kısıtlıdır**. Sunulan imkânları sağlamakta **gelir önemli bir kıstastır**. İmkân sağlanacak bireyler **gelir testi** yoluyla tespit edilir.
- Kalıntı refah devleti modeli olarak da adlandırılabilir.
- **ABD, Kanada**

AMERİKA;

- Amerika Birleşik Devletleri'nde **gelir testi yoluyla fayda sağlayan seksen civarında** program mevcuttur.
- **Çocuk bakımı** tamamen **piyasa ve aile arasında** paylaşılır.
- Bu programlardaki ödemeler, nakdi yardımdan farklı olarak, **vergi iadeleri ya da vergi indirimleridir**.
- **Nüfusun az bir kesimi** bu yardımlardan faydalanmaktadır.
- Çeşitli isimlerde ve dolaylı olarak ailenin refahı için uygulanan bir takım programlar mevcuttur:
- Gıda desteği programı,
- Düşük gelirli ailelere yönelik enerji yardımı programı
- Amerika Birleşik Devletleri'nde yerellik gösteren hususlardan biri **ebeveyn izni** uygulamasıdır. Ancak izin işlevsizdir çünkü izin sürecinde ücret ödenmez.

➤ Aile Ödenekleri Uygulaması Olan Ülke Sınıflandırmaları

▪ Farklı Refah Devleti Ülkelerine Göre Ülke Sınıflandırmaları

Sosyal Demokrat Refah Modeli Ülkeleri:

- Yeniden dağıtım anlayışına sahip hak temeline dayanmaktadır. Temelinde **evrensellik anlayışı** hakimdir.
- Devletin sosyal bir hizmet devleti olduğu modelde, refah hizmetleri **devlet tarafından** yürütülmektedir
- Diğer modellere nazaran **piyasa etkisi görece azdır.**
- **Eşitlik anlayışı** bireyleri asgari düzeyde değil, **azami standartlarda** buluşturmaktır.
- **Yüksek vergilerle finanse** edilen sistemde, sabit oranlı ve eşit yardımlar ilkesi gözetilir.
- Halk Sigortası, Beveridge Modeli ya da İskandinav Modeli adıyla da anılmaktadır.
- **İsveç**

İSVEÇ;

- Aile sigortasından faydalanmanın en önemli koşulu **İsveç'te ikamet ediyor** olmaktır. İkamet şartı yalnızca ebeveyn için değil, çocuk için de geçerlidir.
- İsveç'in aile yardımı uygulamalarından en belirginini çocuk yardımıdır.
- Çocuk yardımı, ikamet şartına sahip aileler için gelir düzeyine bakılmaksızın ebeveynlere yapılan ödemelerdir. Ödeme **16 yaşına kadar olan tüm çocukları** kapsamaktadır. Yardım, çocuğun **eğitiminin devam etmesi halinde, 20 yaşına kadar** uzatılabilmektedir.
- İsveç'te çocuk yardımı uygulamasına benzer bir bakım desteği uygulaması da mevcuttur. Bakım **desteği tek bir ebeveyn ile yaşayan çocuklar için** yapılan ödemelerdir. **Çocuk öğrenci ise 20, değil ise 18 yaşına kadar** bu uygulamadan faydalanılabilir. ,
- **Ailelerin barınma için** var olan masraflarını sübvansede edebilme amaçlı düşük gelirliilere yapılan ödemeler bulunmaktadır.
- Doğum sonrasında, ebeveynlerin paylaşması **şartıyla 16 aya kadar çocuk bakımı için ücretli izin** uygulaması bulunmaktadır. Ödeme **gelirin %80'i** kadardır.

➤ Aile Ödenekleri Uygulaması Olan Ülke Sınıflandırmaları

▪ Farklı Refah Devleti Ülkelerine Göre Ülke Sınıflandırmaları

Karma Model Ülkeleri:

- Diğer üç modele ilişkin karma düzenlemelerin bulunduğu ülkelerdir.
- İngiltere, İsviçre

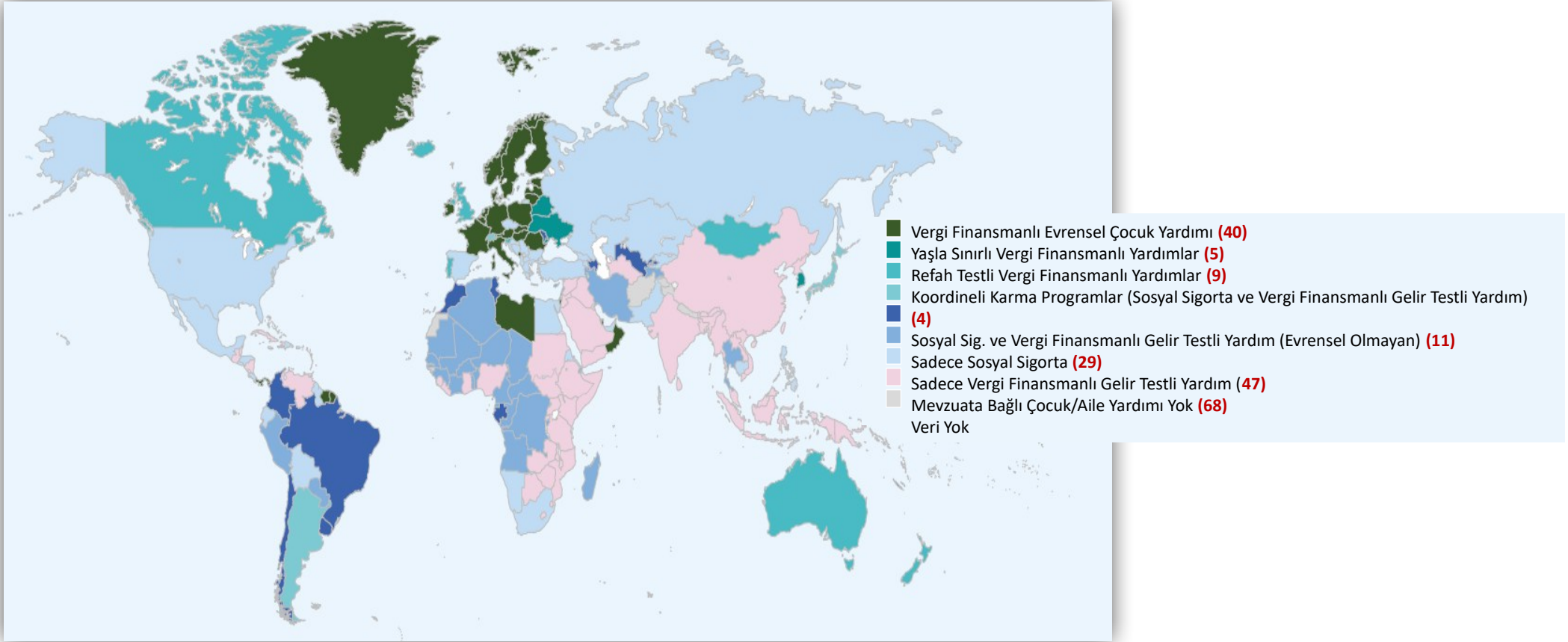
İngiltere;

- Model olarak İngiltere evrensel **çocuk parası ve evrensel vergi kredileri sistemi** bulunmaktadır.
- Çocuk parası ve çocuk vergi kredisi **en az bir çocuğu olan İngiltere vatandaşları** için uygulanmaktadır. **Vergi kredisi düşük gelirli çalışanlar** için geçerlidir. Sistemin tüm finansman kaynağı devletin kendisidir.
- Ailenin çocuk parası alabilmesi için **çocuğun 16 yaşından küçük** olması gerekmektedir. **Yarı zamanlı olarak çalışan ve öğrenciliği devam eden bir çocuğa sahipse, çocuk 18 yaşına gelene kadar; haftada 24 saati geçmeyen bir işte çalışıyor ve öğrenciliği devam eden bir çocuğa sahipse, çocuk 20 yaşına gelene kadar aile çocuk parası alabilmektedir.**
- İngiltere’de **gelir testine bağlı olarak gelir desteği uygulaması** mevcuttur. Muhtaçlık koşuluna bağlı olarak belirlenen oranlarda gelire telafi edici ek ödemeler yapılmaktadır. **Hamilelik, 5 yaşın altındaki çocuğun bakımı ya da engellilik/hastalık sebebiyle istihdam dışı kalma** durumlarında bu ödemelerden faydalanılır. Bunların haricinde, ödemeler evrensel kredi sistemine dönüştürülür.

➤ Aile Ödenekleri Uygulaması Olan Ülke Sınıflandırmaları

▪ Primli ve Primsiz Rejimlere Göre Ülke Sınıflandırmaları

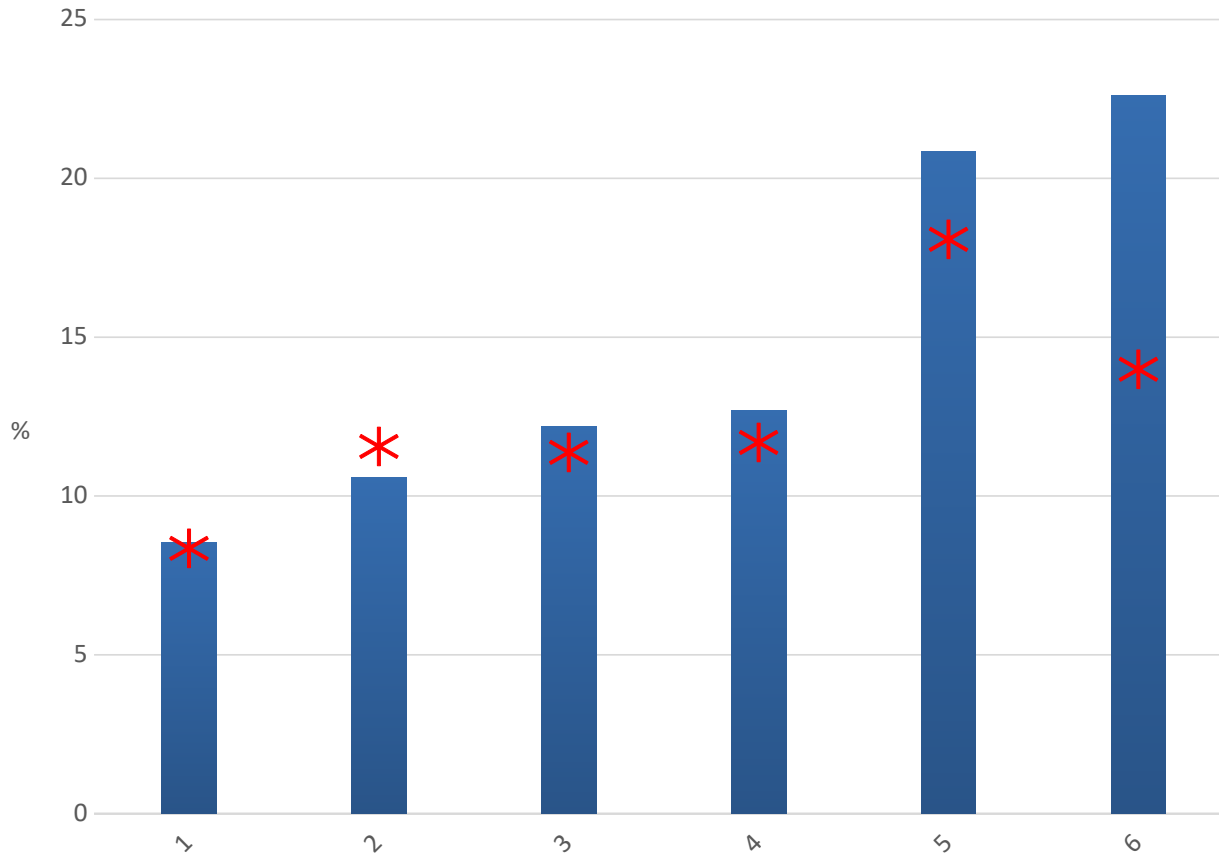
Çocuklar ve Aileler için Sosyal Koruma (Nakit Yardımlar), Program Türüne Göre, ILO, 2024 veya Mevcut En Son Yıl

Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Sigortası Uygulamaları

➤ Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Uygulamalarına İlişkin Veriler

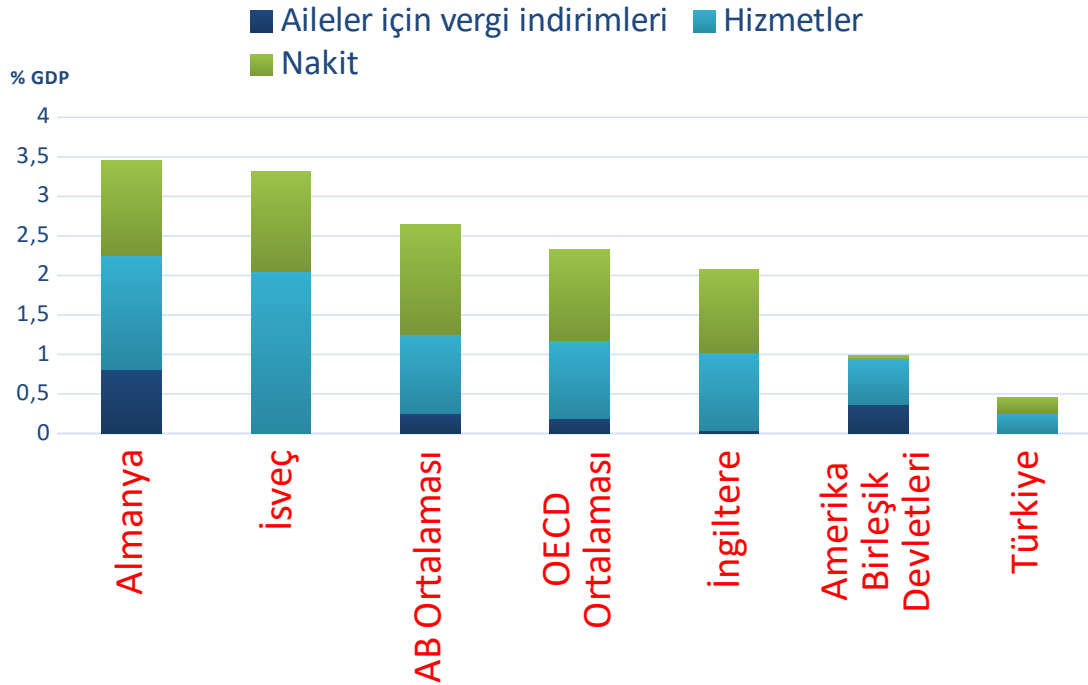
Çocuk Göreli Gelir Yoksulluk Oranı, 2021

- Birçok OECD ülkesinde çocukların gelir yoksulluğu içinde yaşama olasılığı genel nüfusa göre daha yüksektir. Çocuklar için görece yoksulluk oranları, **37 OECD üyesi ülkenin 23'ünde toplam nüfus için yoksulluk oranlarından daha yüksektir.**
- OECD ülkelerinde ortalama olarak **çocukların %12,2'si** görece gelir yoksulluğu içinde ancak oranlar ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermektedir.
- 6 OECD ülkesinde (Şili, Kosta Rika, İsrail, İspanya, **Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri**) çocukların **%20'sinden fazlası** görece yoksulluk içinde yaşamaktadır; Kosta Rika'da bu oran özellikle yüksek olup yaklaşık %30'dur.
- Diğer 17 OECD ülkesinde (Belçika, Kanada, Çekya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Macaristan, İzlanda, İrlanda, Kore, Letonya, Litvanya, Hollanda, Norveç, Polonya, Slovenya ve **İsveç**) ise çocukların %10'undan azı görece gelir yoksulluğu içinde yaşamaktadır.
- Danimarka ve Finlandiya'da çocukların görece gelir yoksulluğu oranı sadece %4 civarındadır.

➤ Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Uygulamalarına İlişkin Veriler

Harcama türüne göre aile yardımlarına yapılan kamu harcamaları, GSYİH'nin yüzdesi olarak, 2021

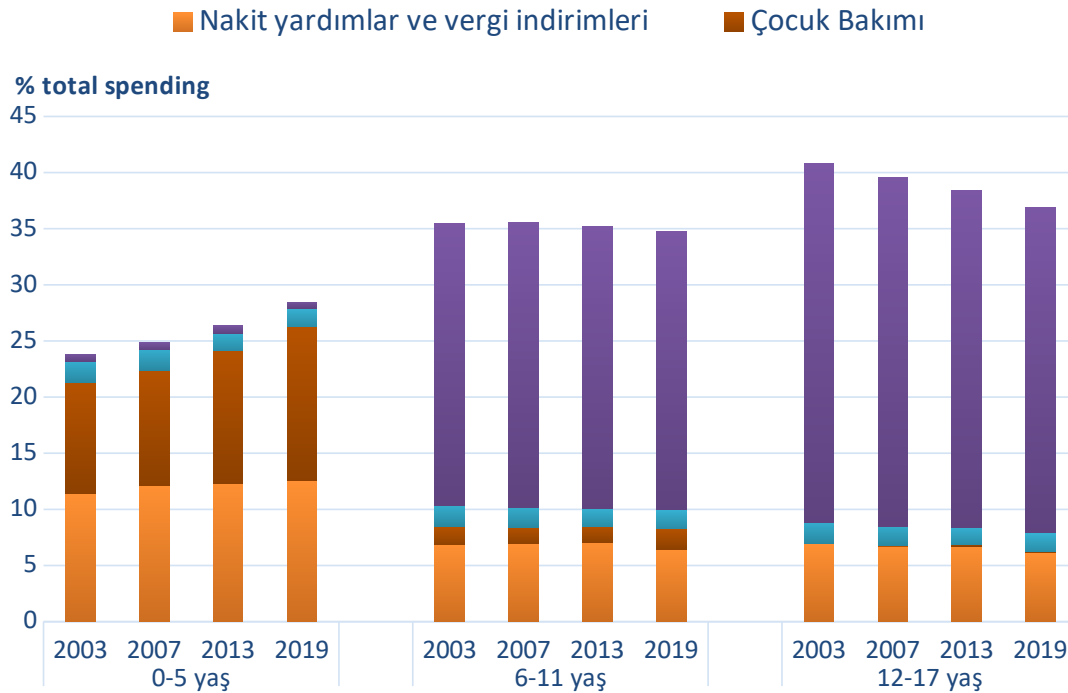
- OECD ülkeleri 2021 yılında **aile yardımları için GSYH'nin ortalama %2,33'ünü** harcamaktadır ve bu oran ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir.
- İzlanda ve Polonya'da aile yardımları için yapılan kamu harcamaları GSYH'nin %3,5'inin üzerindeyken, Kosta Rika, Meksika, **Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nde GSYH'nin %1'inin altında** kalan en düşük harcama düzeyine sahip ülkelerdir.
- Nakit, hizmet ve vergi tedbirleri için harcanan oransal miktar ülkeler arasında farklılık göstermektedir. OECD ülkelerinin çoğu, çocuklu aileler için **nakdi yardımlara hizmetlerden veya vergi indirimlerinden daha fazla harcama** yapmaktadır.
- Buna karşın Şili, Kolombiya, Danimarka, Finlandiya, İzlanda, Japonya, Kore, Meksika, Norveç, İsveç, **Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nde hizmetlere yapılan harcama aile yardımlarına yapılan harcamanın yarısından fazlasını** oluşturmaktadır.
- Fransa, **Almanya** ve Macaristan'da ailelere yönelik **vergi indirimleri için yapılan kamu harcamaları GSYH'nin %0,5'inden fazlasına** ulaşmaktadır.

	Toplam	Nakit	Hizmetler	Aileler için vergi indirimleri
Almanya	3,46	1,21	1,44	0,81
İsveç	3,32	1,27	2,05	0,00
AB Ortalaması	2,65	1,40	1,00	0,25
OECD Ortalaması	2,33	1,15	0,99	0,19
İngiltere	2,07	1,05	0,98	0,04
Amerika Birleşik Devletleri	0,99	0,05	0,57	0,37
Türkiye	0,46	0,20	0,26	0,00

Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Sigortası Uygulamaları

➤ Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Uygulamalarına İlişkin Veriler

0-17 yaş arası çocuklar için aile yardımları ve eğitime (ilköğretim ve ortaöğretim) yapılan toplam kamu harcamalarının yüzdesi olarak yaşa göre OECD ortalama kamu harcamaları, 2003 - 2019

- Aile yardımları ve eğitim için yapılan kamu harcamaları çocuğun yaşına göre değişmektedir. OECD ülkelerinde ortalama olarak **bütçenin yaklaşık %28'i erken çocukluk döneminde** aktarılmakta, bu oran **orta çocukluk döneminde %35'e yükselmekte** ve **geç çocukluk döneminde %37'den** biraz daha az olmaktadır.
- Erken çocukluk** dönemindeki sosyal harcamalar ağırlıklı olarak **nakdi yardımlar/vergi indirimleri ve çocuk bakımına** odaklanırken, **daha büyük çocuklar için** yapılan harcamalar eğitime yapılan **kamu yatırımları** tarafından domine edilmektedir.
- Erken çocukluk dönemindeki çocuklara yönelik kamu harcamalarının oranında hafif bir artış ve geç çocukluk dönemindeki çocuklara harcanan payda küçük bir düşüş olmasına rağmen, **harcamaların yaş grupları arasındaki dağılımı son on yılda büyük ölçüde değişmemiştir.**
- Bu durum, erken çocukluk dönemindeki çocuklara yapılan harcamalardaki artış ve genel harcamalardaki artıştan kaynaklanmaktadır.

➤ Seçilmiş OECD Ülkelerinde Aile Ödenekleri Uygulamalarına İlişkin Veriler

Vergi Ve Transfer Politikalarının Çocukların Görelî Gelir Yoksulluğu Üzerindeki Etkisi/ Öncesi- Sonrası

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Almanya. Ö	20,5	18,5	21,7	23,0	24,0	23,3	22,5	21,3	20,8	..
Almanya. S	8,0	7,4	9,8	9,5	11,2	12,3	11,3	11,1	11,7	..
Amerika Birleşik Devletleri. Ö	..	29,1	28,9	27,6	27,2	26,6	27,0	27,4	27,0	31,1
Amerika Birleşik Devletleri. S	..	20,9	20,5	20,2	19,9	20,9	21,2	21,1	21,0	18,8
İngiltere. Ö	34,6	34,8	35,1	34,2	34,6	33,9	32,8	31,8	30,8	30,2
İngiltere. S	10,2	10,4	9,9	11,0	11,2	11,8	12,9	12,4	14,1	11,9
İsveç. Ö	15,4	15,0	16,1	15,7	15,6	15,1	15,7	15,7	15,9	16,2
İsveç. S	9,4	8,3	8,5	8,9	8,8	8,5	9,3	8,8	9,3	8,8
Türkiye. Ö	28,3	27,1	26,1	25,9	25,8	..	24,4	24,7	23,4	..
Türkiye. S	27,5	26,3	25,2	25,3	25,3	..	22,7	22,7	22,4	..

TEŞEKKÜRLER